

Ocenění na XVII. valném shromáždění Učené společnosti 16.5.2011

Nositelé medaile Učené společnosti České republiky

Učená společnost zřídila Medaili za zásluhy o rozvoj vědy ke svému 10. jubileu (v roce 2004), aby ocenila zejména ty jedince, kteří se zasložíli o rozvoj vědy v ČR.

Učená společnost České republiky udělila „Medaili Učené společnosti České republiky“ za zásluhy o rozvoj vědy:

**prof. PhDr. Růženě Dostálové, CSc., (e-mail: uros@ff.cuni.cz)
za výzkum v oblasti helénistické řecké kultury a byzantologie.**

Paní profesorka Růžena Dostálová je filoložka-grecistka, papyroložka a literární historička. Studovala na filozofické fakultě Univerzity Karlovy klasickou filologii se zvláštním zaměřením na řeckou literaturu. Jejím učitelem byl profesor Karel Svoboda. Po studiích nastoupila jako vědecká pracovnice v tehdejší ČSAV - v Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská, kde pracovala až do roku 1990. Demokratická revoluce ji otevřela cestu k habilitaci na Karlově univerzitě (1991, habilitační práce „Od helénistického k byzantskému románu“) a roku 1996 byla jmenována univerzitní profesorkou. Stála u zrodu nově akreditovaného oboru novořeckých studií, který spolu s klasickou řečtinou vyučovala do svých osmdesáti let na Masarykově univerzitě v Brně i na Karlově univerzitě v Praze. Na částečný úvazek pracuje také jako vědecká pracovnice v Centru biblických studií AV ČR a UK v Praze. Již od počátků své vědecké práce věnovala pozornost tomu, co bychom mohli nazvat sociologií kultury: zkoumala průnik kultury do všech oblastí společnosti. Široké vrstvy obyvatelstva zasáhl v helénistické epoše literární žánr, který se dnes mírně anachronicky nazývá řecký román, (o něm napsala po řadě přípravných studií italskou monografii „Il Romano greco e i papiri“) a současně i literatura raného křesťanství (podílela se na překladu křesťanských apokryfů v Knihovně rané křesťanské literatury). S tímto jejím zájmem souvisí i monografie, kterou napsala spolu se zesnulým prof. Hoškem „Antická mystéria“. V oblasti helénistické řecké kultury a byzantologie se stala jedinečnou, světově uznávanou badatelkou. Základním přínosem pro českou veřejnost je její souborné dílo „Byzantská vzdělanost“ (1994, 2.vyd. 2005). Významné jsou její konkrétní monografie, z nichž uvádíme alespoň některé: Iacobi Palaeologi Catechesis Christiana, Varšava 1972 (významné dílo byzantského literárního myslitele z konce 16.století, který pobýval v Praze), Papyri Graecae Wessely Pregenses, Florencie 1988, a dále učebnice Papyrologie (řecká, latinská, koptská), Praha 2006 (se čtyřmi dalšími českými, italskými a německými odborníky. Z bezprostředního kulturního hlediska jsou zásadním přínosem její studie o novořecké literatuře a dramatu a o vztazích novověkých řeckých autorů k naší vlasti. Jsou to studie o N. Kazantsakisovi, překlady současných básníků (Elytis, Seferis) a výbor z novořecké literatury. Napsala spolu s dr. Sgurdeu z Řecka první českou učebnici novořečtiny. Letos jí prezident Helénské republiky udělil vysoké státní vyznamenání – Řád palem. Svým dílem významnou měrou ovlivnila českou kulturu a prezentovala vědecké obci a širší české veřejnosti hodnoty, na nichž stojí evropská civilizace.

prof. RNDr. Martinu Černohorskému, CSc., (Přírodovědecká fakulta MU v Brně, Kotlářská 2, Brno-Veveří, tel.549493453, e-mail: černohorský@physics.muni.cz)
za jeho zásluhy o rozvoj fyzikálních věd a fyzikálního vzdělávání a za významný podíl na formování a činnosti akademických institucí a odborných společností.

Životní dráha pana profesora Martina Černohorského byla a stále ještě je spjata především s Přírodovědeckou fakultou Masarykovy univerzity, kde vystudoval matematiku a fyziku, učil do r. 1956 a s odstupem času se habilitoval v oboru experimentální fyziky v r. 1967. V mezidobí pracoval v Laboratoři pro studium vlastností kovů ČSAV, z níž se postupně vyvinul Ústav fyziky materiálů Akademie věd ČR. Během svého druhého a nejdelšího souvislého působení na Přírodovědecké fakultě MU se profesor Martin Černohorský rozhodující měrou zasloužil o zvýšení úrovně fyzikálního vzdělávání specialistů i středoškolských učitelů fyziky. Kromě vlastních vysokoškolských kurzů začal od r. 1979 v rámci brněnské pobočky Jednoty československých matematiků a fyziků organizovat nesmírně populární fyzikálně-pedagogické a filozofické semináře, jichž se kromě středoškolských učitelů fyziky účastnili přední pracovníci výzkumu z vysokých škol, Akademie věd i resortních ústavů. V téže době však také pracoval v redakční radě brněnské samizdatové edice "Prameny".

Převrat na konci r. 1989 zastihl prof. Černohorského připraveného přispět k obrodě našeho vysokého i středního školství a veřejného života vůbec. V červnu 1990 byl jmenován profesorem pro obor Fyzika kondenzovaných látek a akustika a v březnu 1992 se stal prvním rektorem nově založené Slezské univerzity, na jejímž ustavení se také rozhodující měrou podílel. Zasloužil se též o vznik České konference rektorů, jejímž prvním kancléřem se stal pro období let 1993-94.

Od roku 1998 působí Martin Černohorský jako statutární emeritní profesor Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, kde přednáší a vede semináře. Jeho veřejné působení se v poslední době zaměřuje na činnost nově vzniklé odborné skupiny Jednoty českých matematiků a fyziků "Organizace výzkumu", jejíž je předsedou. Pod jeho pevným vedením jsou v měsíčních intervalech pořádána diskuzní fóra, kde se k aktuálním tématům hodnocení vědy či reformy terciárního vzdělávání vyslovují svými příspěvky jak členové skupiny, tak i přihlášení hosté. Martin Černohorský to činí s vytrvalostí sobě vlastní a tak vytváří neodbytný tlak, aby kompetentní činitelé, kteří by měli sami v rámci svých povinností podobné diskuze v odborné veřejnosti iniciovat, na návrhy či dotazy zareagovali.

Pan profesor Martin Černohorský je velkou osobností české vědy a vzdělanosti, vysokoškolský učitel s vysokou morální autoritou, který ovlivnil několik generací svých žáků. Je obdivuhodné, že když jeho funkční povinnosti skončily a s uspokojením nad celoživotním dílem mohl zvolnit, zvolil si novou náročnou činnost ve prospěch veřejnosti.

Nositelé cen Učené společnosti České republiky

Cena Učené společnosti České republiky se uděluje jako ocenění za významný výsledek tvůrčí práce v badatelském nebo cíleném výzkumu osobnostem, které jsou občany České republiky, pracují v České republice a nejsou členy Učené společnosti. Ceny se udělují v kategoriích „vědecký pracovník“ a „mladý vědecký pracovník“ od roku 1996 a jsou významným domácím oceněním. Od roku 1998 přibýlo ocenění v kategorii „středoškolský student“ a od roku 2009 se udělují i ceny pedagogickým pracovníkům, kteří podporují zájem o vědu a výzkum na středních školách, vytvářejí podmínky pro individuální činnost svých studentů a za vynikající působení studentů v soutěžích.

**Učená společnost České republiky udělila cenu Učené společnosti
- v kategorii vědecký pracovník:**

Prof. RNDr. Miloslav Druckmüllerovi, CSc., (Ústav matematiky VUT, Technická 2, 616 69 Brno, tel.541142727)

za současné významné výsledky při matematickém zpracování obrazů sluneční koróny pořizovaných během úplných zatmění Slunce.

Pan profesor Miloslav Druckmüller z Ústavu matematiky Fakulty strojního inženýrství VUT v Brně vypracoval novou metodu zpracování snímků z koróny, která je kvalitativně lepší než vše, co bylo v tom oboru dosud publikováno. To jednak umožňuje překlenout velký dynamický rozsah jasnosti koróny v blízkosti Slunce a také sledovat a navázat snímky z různých stanovišť podél pásma zatmění, což znamená prodloužení intervalu souvislého sledování až na dobu řádově jedné hodiny. Kvalitu dynamického rozsahu lze na takto zpracovaných snímcích posoudit podle zobrazení Měsíce v odraženém světle Slunce od povrchu Země. Profesor Druckmüller musel překonat velkou nedůvěru slunečních fyziků, kteří této metodě dlouho nevěřili. Jestliže nyní o ní píší v superlativech, tak je to výsledek jeho vědecké erudice a vytrvalosti. Výzkum sluneční koróny patří k obtížným astronomickým odvětvím především proto, že zejména vnitřní korónu lze s dostatečným rozlišením sledovat pouze během úplných zatmění Slunce, která pro dané místo na zemském povrchu trvají jen několik málo minut. Dalším problémem snímkování je nesmírný dynamický rozsah jasnosti koróny od vnitřní k vnější a obtížné navázání snímků, pořízených podél pásu úplného zatmění z různých pozorovacích stanovišť a většinou i různými přístroji. Proto tento obor dlouhá léta fakticky stagnoval.

Prof. Druckmüller je povoláním matematik, jenž se profesionálně věnuje moderním metodám zpracování obrazové informace. Je však také dlouholetým astronomem-amatérem, který je znám široké astronomické veřejnosti skvělými snímky polárních září, komet a v posledních deseti letech také snímky sluneční koróny při úplných zatměních Slunce, kvůli nimž cestuje i se svou rodinou, která se na snímkování i zpracování pozorování podílí, doslova po celé zeměkouli.

Jeho původně amatérská záliba však velmi rychle přerostla ve vrcholně profesionální činnost, která znamená převrat ve výzkumu koróny, protože se mu podařilo postupně vyřešit jak problém kontrastu, tak i problém přesného navázání snímků z různých pozorovacích stanovišť. Z toho vyplývá i nadšený ohlas, který prof. Druckmüller v poslední době sklízí ve světové obci odborníků ve sluneční fyzice, ale i od nadšených čtenářů populárně-vědeckých časopisů. Především však prof. Druckmüller na toto téma uveřejnil za posledních 7 roků již 21 původních vědeckých prací v předních světových vědeckých časopisech. V nich také interpretuje své snímky z hlediska sluneční magnetohydrodynamiky a fyziky slunečního plazmatu.

V loňském roce se jím zpracovaný snímek sluneční koróny, pořízený v poušti Gobi během zatmění 1. srpna 2008, ocitl na titulní stránce časopisu *Nature*.

Prof. Druckmüller tak vnesl světově ojedinělý vklad do výzkumu sluneční koróny, což ovlivňuje i širší obor fyziky plazmatu. Dal tak příklad výhody interdisciplinárního přístupu při řešení dlouhodobé stagnace v tomto odvětví sluneční fyziky.

Doc. RNDr. Janu Tachezemu, Ph.D., (Přírodovědecká fakulta UK, Viničná7, 128 44 Praha 2, tel.221951811, e-mail: tachezy@gmail.com)
za zásadní objevy objasňující evoluci organel u prvoků.

Pan docent Jan Tachezy se systematicky zabývá eukaryogenezí se zaměřením na evoluci, biogenezi a funkci organel endosymbiotického původu. Jako první si povšiml významu nově objevené funkce mitochondrií – tvorby železo-sírných center pro výzkum evolučně starých eukaryotických organismů, z nichž většina patří mezi závažné lidské patogeny. Vysoká kvalita a rozsah pedagogických aktivit kandidáta – je dlouholetým vedoucím katedry a aktivní přednášejícím - se zejména v posledním desetiletí projevíly v nástupu několika jeho žáků, kteří se rychle zařazují mezi elitu v molekulární parazitologii. Většina z nich již publikovala v nejprestižnějších časopisech, jsou ve svém věku zvaní jako plenární mluvčí a všichni se vrací zpět do Prahy, kde zakládají laboratoře s velmi nadějnou budoucností.

Příspěvek Jana Tachezyho na velmi silnou pozici České republiky v oboru molekulární parazitologie, protozoologie a molekulární fylogenetiky je tudíž naprosto zásadní a trvalý. Mezinárodním dopadem svých výsledků patří Jan Tachezy mezi přední české vědce. Je autorem či spoluautorem desítek prací zabývajících se především biochemií, molekulární biologii a evolucí parazitických prvků. Prokázal, že dlouhodobě studované organely lidských parazitů jako jsou giardie a trichomonády (původci průjmů a široce rozšířené pohlavní choroby) mají společný původ s mitochondrií. Toto zásadní zjištění umožňuje nejen zcela nový pohled na časné fáze evoluce života na Zemi, ale má i značný potenciál pro potírání těchto prvků. Jan Tachezy je nejen vynikající a entusiastický vědec, ale rovněž velmi aktivní pedagog a organizátor vědeckého života.

- **v kategorii mladý vědecký pracovník:**

RNDr. Milanu Orlitovi, Ph.D., (Matematicko-fyzikální fakulta UK v Praze, Fyzikální ústav, Ke Karlovu 5, 121 16 Praha 2, tel: 22191 1344, 22191 1473)
za práce v oboru optické spektroskopie grafénových materiálů.

Pan doktor Milan Orlita se zabývá kvantově mechanickými jevy v dvojrozměrných strukturách od dob své diplomové práce a během svého doktorandského studia na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy se plně zapojil do vědecké práce, kde kromě experimentálních dovedností prokázal smysl pro formulaci fyzikálních otázek. Nabyté zkušenosti plně uplatnil v Laboratoři vysokých magnetických polí v Grenoblu. Jedná se zejména o realizaci a teoretickou interpretaci magneto-optických experimentů ve vysokých magnetických polích. Milan Orlita v krátké době dosáhl výsledků, které jej už nyní řadí mezi uznávané osobnosti v oboru studia Diracových fermionů v grafenu. Hlavním tématem výzkumné práce Milana Orlity je studium elektronových vlastností pevných látek optickými metodami. Pozoruhodné jsou zejména jeho výsledky týkající se nekonvenčních nositelů náboje, tzv. Diracových fermionů, v grafenových systémech. S jeho jménem je spojováno prokázání vysoké kvality epitaxního grafenu, připravovaného na povrchu karbidu křemíku pro aplikační účely v elektronice. Dalším úspěchem je objev mimořádné pohyblivosti nositelů v grafenových vločkách připravovaných na grafitu. M. Orlita se v současné době věnuje i vysoce aktuálnímu studiu dalších perspektivních materiálů s diracovskou elektronovou strukturou.

MUDr. Mgr. Daně Pokorné, Ph.D., (Ústav hematologie a krevní transfúze, U nemocnice 2, 128 20 Praha 2, tel.604821953, e-mail: danap@uhkt.cz)
za vynikající výzkumnou práci v oblasti imunologie nádorů vyvolaných viry.

Paní doktorka Dana Pokorná zahájila svou vědeckou činnost v Ústavu hematologie a krevní transfuze. Na tomto pracovišti se v rámci své dizertační práce podílela na vývoji experimentální DNA vakcíny proti nádorům vyvolaným na myších virem HPV16, který je nejvíce patogenním mezi lidskými papillomaviry. Druhá etapa vědecké práce Dr. Pokorné začala její stáží na proslulém centru onkologického výzkumu v Heidelbergu. Tam se v laboratoři Dr. Martina Mullera seznámila s možností využití techniky tetování pro vakcinaci. Jedním z největších úspěchů lékařského výzkumu v 2. polovině 20. století je objev, že příčinou karcinomu děložního čípku, který je v celosvětovém měřítku druhým nejčastějším zhoubným nádorem u žen, je infekce lidskými papillomaviry a následující vývoj vysoce účinné očkovací látky proti dvěma nejnebezpečnějším typům HPV. Vakcína chrání před nemocí, protože zabraňuje infekcím těmito typy HPV, ale není účinná u žen, které již jimi byly infikovány, a jež jsou v inkubační době nemoci. Nejdůležitějším úkolem současného výzkumu HPV je vyvinout vakcíny nového typu, které by dovedly budoucímu vývoji nemoci zabránit a současně vypracovat strategii, která by zajistila dostatečnou imunogennost takových vakcín. Řešení těchto problémů se stalo náplní vědecké práce Dany Pokorné. Dosáhla při ní mimořádně významných výsledků, které rozšiřují současné znalosti o účinnosti protinádorových vakcín a o strategii jejich aplikace. Přínos Dany Pokorné k studované problematice vytváří předpoklady, že v nepříliš vzdálené budoucnosti bude možné zahájit klinické studie, které prověří nový přístup k ochraně milionů žen ohrožených karcinomem děložního čípku.

- v kategorii středoškolský student:

Charlotě Blunárové

(Gymnázium Komenského náměstí 16, 682 01 Vyškov, tel.517307010)

za studii „Desing dětského mobilního telefonu a konstrukce jeho modelu s využitím vakuového odlévání plastů“

Veronice Denkové

(Arcibiskupské gymnázium, Korunní 2, 120 00 Praha 2, tel. 224251877)

za studii „Aktivizace seniorů v domech s pečovatelskou službou.“

Dianě Markové

(Střední průmyslová škola chemická, Na Třísle 135 530 88 Pardubice, tel. 464629668)

za studii „Pigmenty na bázi CeO₂“

Marku Pospíšilovi

(Gymnázium Brno – Řečkovice, Terezy Novákové 2, 621 00 Brno, tel. 541225411)

za studii „Vliv dlouhodobého působení zvýšené koncentrace CO₂ na fotosyntetickou asimilaci hlavních lesních dřevin ČR“

Šárce Navrátilové

(Gymnázium Komenského nám.16 682 01 Vyškov, tel.517307010)

za studii „Německý dům v Brně. Stavba bez historické paměti“

Vojtěchu Čorbovi

(Střední škola zemědělská, Tyršova 611/2, 737 01 Český Těšín, tel.558746655)

za studii „Těžké kovy v rybách.“

Josefu Hazimu

(Gymnázium Cheb, Nerudova 7, 350 02 Cheb, tel.354430137)

za studii „Depozice nanokrystalických diamantových vrstev pomocí MW reaktoru pro CVD. Výpočet teploty plazmatu užitím optické emisní spektroskopie.“

Vojtěchu Kundrátovi

(Střední průmyslová škola chemická akademika Heyrovského, Středoškolská 1, 700 30 Ostrava, tel.595781541)

za studii „Syntéza vysoce substituovaných chinolinů jako dále použitelných stavebních kamenů pro výstavbu kombinatoriálních knihoven.“

Filipu Binderovi

(Gymnázium F.X.Šaldy, Partyzánská 530, 460 01 Liberec, tel.482710077)

za studii „Pohádkový svět krále Ludvíka II. Bavorského.“

Lukáši Hájkovi

(Gymnázium F.X.Šaldy, Partyzánská 530, 460 01 Liberec, tel.482710077)

za studii „Nový domov – exilové periodikum Čechoslováků v Kanadě mezi lety 1950-1968.“

Cena pro pedagogy se uděluje jako ocenění pedagogickým pracovníkům za podporování zájmu o vědu a výzkum na středních školách, vytváření podmínek pro individuální činnost svých studentů a za vynikající působení studentů v soutěžích.

Učená společnost České republiky udělila cenu pro pedagogy:

RNDr. Karlu Lichtenbergovi, CSc. (Gymnázium Jírovceva 8, 371 61 České Budějovice, tel. 387319358, e-mail: licht@gymji.cz)

Pan doktor Karel Lichtenberg působí od roku 1977 na Gymnáziu České Budějovice, Jírovceva 8, kde je od roku 1994 ředitelem. V této funkci vytvořil optimální prostředí pro vyhledávání a podporu studentů zajímajících se do hloubky o jednotlivé obory. Škola pořádá okresní a krajská kola některých soutěží, např. dvacetkrát se krajské kolo chemické olympiády, včetně praktické části, konalo přímo ve vlastním gymnáziu. Škola též zajišťuje odborné soustředění pro soutěžící. Tato podpora a péče o talentované žáky se projevuje v úspěších v domácích i mezinárodních soutěžích. Na mezinárodním poli získali žáci Gymnázia České Budějovice, Jírovceva, v letech 2002-2010 dvanáct medailí na olympiádách či soutěžích, a to tři zlaté, čtyři stříbrné a pět bronzových, jmenovitě 5x v biologii, 6x v chemii a 1x v matematice. Karel Lichtenberg se o tyto úspěchy zasloužil nejen vytvářením vhodného prostředí pro vědychtivou mládež a cíleným pěstováním talentů, ale též se přímo podílel či spolupodílel na úspěších žáků, které učil chemii či semináře a cvičení v chemii. V krajských kolech Chemické olympiády 11 žáků, které v daných školních letech vyučoval, obsadilo první místo, 4 žáci druhé a 3 žáci třetí místo, do ústředních národních kol postoupilo celkem 22 těchto žáků. V národních kolech získali jedno první, dvě druhá, jedno třetí a jedno čtvrté místo, v mezinárodních kolech pak dvě stříbrné a jednu bronzovou medaili. Kromě pedagogické, řídicí a koordinační činnosti na vlastním gymnáziu se Karel Lichtenberg věnoval výuce chemie i na krajské a celostátní úrovni. Od roku 1980 je členem Krajské (Oblastní) komise Chemické olympiády a od roku 1994 dosud je jejím předsedou. Od roku 1994 dosud je také členem Ústřední komise

Chemické olympiády, v letech 2003-2006 byl jejím předsedou a od roku 2006 je jejím místopředsedou. Problematikou výuky chemie se zabývá i v České společnosti chemické a jako metodik chemie při různých externích spolupracích.

RNDr. Jiřímu Hermanovi, Ph.D. (Gymnázium tř.Kpt. Jaroše 14, 658 70 Brno 2, tel.545577371, e-mail: herman@jaroska.cz)

Pan doktor Jiří Herman působí od r. 1981 jako učitel matematiky a fyziky na Gymnáziu v Brně. Od r. 1984, kdy byla tato škola zařazena do sítě gymnázií se zaměřením na matematiku, vyučuje matematiku v matematicky zaměřených třídách. V r. 1990 byl jmenován do funkce zástupce ředitele tohoto gymnázia a od r. 1997 je jeho ředitelem.

Studenti Gymnázia v Brně, tř. Kpt. Jaroše získali od r. 1998 až do r. 2010 celkem 23 medailí v mezinárodních olympiádách v matematice, popř. v informatice, a dále 2 ceny Učené společnosti ČR pro středoškolské studenty. Studenti tohoto gymnázia jsou úspěšní i v dalších národních či mezinárodních soutěžích v matematice a informatice, např. ve Středoevropské matematické olympiádě MEMO nebo při udělení Cen Nadačního fondu Jaroslava Heyrovského. Při výchově matematicky talentovaných žáků se angažuje i mimo své povolání. Od r. 1981 byl členem krajského (nyní oblastního) výboru Matematické olympiády, od r. 1992 je jeho předsedou a členem Ústředního výboru v Česku. Je též členem výboru brněnské pobočky Jednoty českých matematiků a fyziků. Pracuje v komisi Jednoty, která z pověření MŠMT připravuje výstupní standardy z matematiky pro druhý stupeň základní školy a nižší třídy víceletých gymnázií. Je vedoucím čtyřčlenného autorského kolektivu, který pro nakladatelství Prometheus připravuje učebnice matematiky pro nižší třídy víceletých gymnázií a výběrové třídy základních škol; všech 15 dosud vydaných svazků zařadilo MŠMT mezi doporučené učebnice. Dr. Herman působí od r. 1993 také jako externí učitel, člen zkušební komise pro státní závěrečné zkoušky a v Centru pro další vzdělávání učitelů PFF MU. Je autorem vysokoškolských skript a zhruba dvou desítek odborných publikací v češtině i angličtině.

Zpracovala : PhDr. Jiřina Jedináková
Učená společnost České republiky
Národní 3, 110 00 Praha 1
tel. 221 403 384, e-mail: jedinakova@kav.cas.cz